Tuomioistuinvirasto
Domstolsverket

Lausunto
12.2.2026
TIV/64/2026

Eduskunta
Lakivaliokunta

Eduskunnan lakivaliokunnan pyyntö toimittaa kirjallinen asiantuntijalausunto koskien HE 188/2025 vp

Kirjallinen asiantuntijalausunto: HE 188/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi esitutkintalain, oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain ja oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 3 b §:n muuttamisesta

Tuomioistuinvirasto antaa lausunnon tuomioistuinlain 19 a luvun 2-3 §:ssä säädettyjen perustehtäviensä mukaisesti ehdotettujen muutosten mahdollisista vaikutuksista tuomioistuinlaitoksen resursseihin, tietojärjestelmiin tai toimitiloihin.

Esitutkintalain 1 luvun 2 §:n 1 momenttiin ja oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 3 luvun 9 §:ään ehdotettujen asianomistajan korvausvaatimuksen selvittämistä ja ajamista koskevien muutosten osalta Tuomioistuinvirasto toteaa, että sinänsä perustellut muutokset eivät saa johtaa rikosprosessin sujuvoittamisen sijaan painopisteen siirtymiseen tuomioistuimissa tapahtuvaan selvittelytyöhön. Asianomistajien oikeuksien toteutumisen, oikeusprosessin sujuvuuden ja prosessiekonomian kannalta on olennaista, että jatkossakin pääsääntönä on asianomistajan vaatimusten selvittäminen esitutkinnassa samoin kuin se, että tavanomaisissa rikosasioissa syyttäjä ajaa asianomistajan korvausvaatimusta asianomistajan tätä pyytäessä. Syyttäjä käyttää harkintavaltaansa päättäessään, onko yksityisoikeudellisen vaatimuksen ajamiselle edellytyksiä. Esitutkinnan aikana tehtävän päätöksen vaatimusten ajamatta jättämisestä tulee perustua selkeisiin yhteisiin kriteereihin, jotta asianomistajien yhdenmukaisen kohtelun vaatimus toteutuu ja jotta syyteasian oikeudenkäynti ei tarpeettomasti viivästyisi siitä syystä, ettei asianomistajien korvausvaatimuksia ole esitetty esitutkinnan tai syyteharkinnan aikana.

Tuomioistuinvirasto pitää perusteltuna tiedoksiantosääntelyn kehittämistä nykyistä joustavammaksi. Erityisesti puhelintiedoksiannon käyttöalan laajentamisella voi olla

merkittävä vaikutus tuomioistuinten tiedoksiantotoimintaan. Vasta käytäntö tulee osoittamaan, kuinka laajasti puhelintiedoksianto on hyödynnettävissä käyttöalan laajennuksen mukaisissa asioissa ottaen huomioon sen käytön edellytykset eli sen, että vastaanottaja saa epäilyksettä tiedon asiakirjasta ja ymmärtää tiedoksiannon merkityksen. Sähköisten asiointipalveluiden kehittäminen osaltaan johtanee vähenemiseen sekä haastemies- että puhelintiedoksiantojen osuudessa kaikista tiedoksiannoista. Haastemiestiedoksiantojen määrää mahdollisesti vähentävillä muutoksilla ei kuitenkaan ole haastemiesresurssitarvetta vähentävää vaikutusta, sillä haastemiestiedoksiannot ovat merkittävästi lisääntyneet summaarisiin asioihin liittyvien yksipuolisten tuomioiden tiedoksiantopyyntöjen johdosta. Yleistiedoksiannon mahdollistaminen ehdotuksen mukaisissa rajatuissa tilanteissa nopeuttaisi erittäin laajojen asioiden käsittelyä, vähentäisi valmisteluun käytettävää työaikaa ja siten mahdollistaisi resurssien tarkoituksenmukaista kohdentamista -kuitenkin ainoastaan yksittäisissä käyttöedellytykset täyttävissä tapauksissa.

Tuomioistuinvirasto tunnistaa kirjallisen menettelyn käyttöalan laajentamisen tapahtuvan osin julkisuusperiaatteen kustannuksella asioiden istuntokäsittelyiden palvellessa yleisöjulkisuutta kirjallista menettelyä tehokkaammin, mutta toteaa valtiontalouden tilanteen tätä valitettavasti edellyttävän. Lisäksi Tuomioistuinvirasto kiinnittää huomion kokonaisuudessa vielä huomioimatta jääneeseen tarpeeseen muuttaa oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain 8 §:ssä säädettyä oikeudenkäyntiasiakirjojen julkiseksi tulemisen ajankohtaa vastaamaan nyt ehdotettuja muutoksia.

Poissaolokäsittelyiden käyttöalan laajentamisesta voi olla hyötyä tuomioistuinten toiminnan tehokkuudelle, kun vastaajan poissaolon vuoksi peruuntuvien pääkäsittelyiden määrää saadaan pienennettyä. Periaatteellisella tasolla voidaan pohtia, onko oikeudenkäyntiin osallistuminen rikosasian vastaajalle ensisijaisesti oikeus vai velvollisuus, mutta käytännön tasolla mahdollisuus ratkaista rikosasia vastaajan poissaolosta nykyistä laajemmin on ainakin tuomioistuinten toiminnan tehokkuuden näkökulmasta selkeä parannus.

Vaikutusten arvioinnin mukaan ehdotetuilla toimenpiteillä voitaisiin saavuttaa tuomioistuinlaitoksessa vuosittain jopa 2,4 miljoonan euron säästöt. Tuomioistuinvirastolla ei ole huomautettavaa laskentaperusteisiin. Kustannukset ja säästöt ovat kuitenkin laskennallisia ja, kuten hallituksen esityksessä on todettu, säästövaikutus voi jäädä arvioitua pienemmäksi esimerkiksi muiden rikosprosessia sujuvoittavien muutosten vaikutusten vuoksi. Laskennallisiin säästöihin liittyy paljon esityksessäkin tunnistettuja epävarmuustekijöitä.

Vuonna 2022 valmistuneen oikeudenhoidon selonteon perusteella saatu määräaikainen lisärahoitus jutturuuhkien purkamiseksi loppuu vuoteen 2026. Tämän rahoituksen päättymisen sekä yleisestä valtiontaloudellisesta tilanteesta johtuvien tuomioistuinlaitokseen kohdistuvien vähennysten yhteisvaikutus tuomioistuinlaitoksen määrärahoihin tulee olemaan tuntuva. Tuomioistuinlaitoksen määrärahoihin ei voi tehdä vähennyksiä laskennallisiin olettamiin perustuen. Prosessin sujuvoittamisen keinoin voidaan sen sijaan parhaimmillaan purkaa jo olemassa olevia ruuhkia ja vastata asiamäärien kasvuun niukkenevien resurssien tilanteessa.

Ehdotusten toteutuessa tuomioistuinlaitoksen tietojärjestelmään (AIPA) toteutettavista muutoksista aiheutuu arviolta yhteensä 50 000 euron kustannukset. Tietojärjestelmään

ennen lakimuutosten voimaantuloa tehtävät muutokset saadaan tuotantoon aikaisintaan toukokuun lopulla. Tämän johdosta muutokset voivat tulla voimaan aikaisintaan kesäkuun 2026 alussa.

Erityisasiantuntija Heli Leinonen

Käyntiosoite Silkkitehtaantie 5 C, Vantaa • Postiosoite: PL 100, 00085 Tuomioistuinvirasto • Vaihde: 029 56 50500
Besöksadress: Silkesfabriksvägen 5 C, Vanda • Postadress: PB 100, 00085 Domstolsverket • Växel: 029 56 50440
tuomioistuinvirasto@oikeus.fi • ww.tuomioistuinvirasto.fi

Digital PDF Signature / Digitaalinen PDF-allekirjoitus
Heli Leinonen
Erityisasiantuntija
Tuomioistuinvirasto
heli.leinonen@oikeus.fi